

ДО ПРОБЛЕМИ МНОЖИННОСТІ ГРОМАДЯНСЬКОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ ОСОБИСТОСТІ

І. Р. Петровська (м. Львів)

Множинну громадянську ідентичність розглянуто як усвідомлення особою своєї причетності до різних громадянських спільнот, її емоційну прив'язаність до них та інтеріоризацію їхніх цінностей і норм на рівні своєї поведінки за умови їх одночасної диференціації та інтеграції. Визначено особливості структурних форм множинної громадянської ідентичності особистості залежно від суб'єктивного уявлення індивіда про взаємозв'язки між його ідентичностями, а саме злиття, перетин, домінування та дроблення. У випадку, коли різні ідентичності доповнюють, підсилюють одна одну, ідеться про когерентний тип громадянської ідентичності, когнітивною стратегією формування (структурною формою) якої буде злиття. У тому ж разі, коли ідентичності амбівалентні, суперечливі, передбачають різні нормативні погляди, цінності та ідеології, використовується одна з двох можливих когнітивних стратегій “примирення” – перетин або домінування. Структурною формою перехідного (лімінального) типу множинної громадянської ідентичності є дроблення, яке виникає тоді, коли суперечності усвідомлені і відбуваються ситуативні спроби інтеграції їх у когнітивний образ себе.

Ключові слова: громадянська ідентичність, множинна ідентичність, складність соціальної ідентичності, структурна форма.

Постановка проблеми. На сучасному етапі надзвичайної актуальності для України набуває питання формування української громадянської ідентичності, що є запорукою цілісності, стабільності та безпеки Української держави, консолідації та розвитку громадянського суспільства.

Однак наразі цей процес стримується певним конфліктом ідентичностей. Він спричинений збереженням до цього часу елементів пострадянської ідентичності, досить сильними позиціями регіональних ідентичностей, що мають різні ціннісні домінанти, а також процесами глобалізації. Останні виявляються в розширенні інформаційно-комунікативного простору, зростанні соціальної мобільності, що сприяє формуванню наднаціональних (європейської, космополітичної) ідентичностей, а також появі гібридних та дифузних ідентичностей.

Особа може усвідомлювати та переживати свою належність до конкретної національної держави або навіть декількох держав (ідеться про так звану “мерехтливу” громадянську ідентичність, коли людина народилася в одній державі, проживає в другій, а працює в третій [1, с. 278]) і водночас вважати себе європейцем (чи радянською людиною) та/або громадянином світу.

Так, можна припустити, що в частини населення України (особливо старшого покоління, яке народилося і виросло ще в Радянському Союзі) співіснують ідентичності українська і радянська, а в прикордонних регіонах України ймовірні “подвійні” громадянські ідентичності на кшталт українсько-польська, українсько-румунська, українсько-російська і т. п. Окрім того, відомо, що деякі сучасні національні держави надають людині можливість офіційно набувати громадянства двох-трьох країн водночас, що підтверджується відповідними правовими документами. Саме тому особливо актуальним стає дослідження феномену множинності громадянської ідентичності та особливостей громадянської ідентифікації в сучасних умовах.

Проблема полягає в тому, що з одного боку, ситуація “транскордонів”, у яку включені люди, – це маркер сучасних інтеграційних процесів, і множинність ідентичності може підвищити адаптивність до сучасних постійно мінливих умов і зростаючого темпу життя, а також сприяти розширенню образу себе і навколишнього світу, однак з другого боку – така ситуація може ускладнювати процес становлення саме української громадянської ідентичності, призводити до її дифузності або виникнення маргінальних ситуацій, коли індивіди або групи людей, що перебувають на межі культур і соціальних спільнот, беруть участь у взаємодії, але не примикають повністю ні до однієї з них.

Аналіз останніх досліджень і публікацій та виокремлення невирішених частин загальної проблеми. Сучасні дослідження множинних соціальних ідентичностей різнопланові і торкаються насамперед проблем транскультурації та глобалізації (С. Кіннвалл, 2004; М. Глостанова, 2010; Л. Хашиєва, 2014; М. Хайт, 2014); еміграції/імміграції (О. Заїка, 2014; М. Веркуйтен, Б. Мартинович, 2012); аутистичної толерантності (М. Брюер, К. Пірс, 2005); історичної пам’яті (О. Калініна, 2014); психологічного благополуччя (А. Брук, Дж. Гарсія, М. Флемінг, 2008; І. Сеттлес, 2004; П. Тгойтц, 1983, 2003); творчості (Н. Стеффенс, М. Гочовська, Т. Крувіс, А. Галинськ, 2015); реструктуризації колективних ідентичностей та типів ідентифікаційних моделей (О. Астаф’єва, 2010), конфліктів між ідентичностями (О. Маланчук, В. Сусак, 2015, І. Сеттлес, 2004); стереотипних загроз та самостереотипування (self-stereotyping) (Р. Рідел, А. Макконнелл, С. Бейлок, 2009; С. Сінклер, С. Хардін, Б. Лоурі, 2006); множинності національних та етнічних ідентичностей у Центральній і Східній Європі (А. Курткіпаніан, 2007; М. Веркуйтен та А. Йїлдіз, 2007; М. Бранкович, М. Павлович, І. Жежел, М. Владисавлевич, О. Йованович, Н. Петрович, 2015) й Америці (Л. Кян, Т. Іп, А. Фуліньї, 2008; К. Лі, М. Брюер, 2004) та особливостей їх конструювання (В. Турячанін, Д. Майсторович, 2013; А. ван Доммелен, К. Шмід, М. Х’юстон, К. Гонсалкорале, М. Брюер, 2015) тощо. Однак

проблемі множинності громадянської ідентичності особистості, її структурі та типології в науковому дискурсі досі не належної уваги.

Мета статті: окреслити типи множинної громадянської ідентичності особистості та особливості їх структурних форм.

Виклад основного матеріалу дослідження. У 2002 р. С. Роккас і М. Брюер висунули концепцію “Складності соціальної ідентичності” (*Social Identity Complexity*), що торкається її множинної структури. Ця теоретична конструкція стосується суб’єктивного уявлення індивіда про взаємозв’язки між його множинними груповими ідентичностями [10, р. 88]. Складну соціальну ідентичність дослідники розглядають як усвідомлену належність особи до різних груп за умови одночасної диференціації (розуміння відмінностей) та інтеграції цінностей [5, с. 16]. С. Роккас і М. Брюер вважають, що існує чотири альтернативні форми структури множинної ідентичності: перетин (*Intersection*), домінування (*Dominance*), дроблення (*Compartmentalization*) і злиття (*Merger*). Їх називають ще типами мультиідентичностей [5], когнітивними стратегіями ставлення до множинної ідентичності [3], управлінськими стратегіями (*multiple identity management strategy*) [6].

Множинні ідентичності можуть забезпечити вигідні компенсаційні ефекти в умовах стереотипів, упереджень та дискримінації. Так, коли особа, що відносить себе до певної соціальної групи, відчуває загрозу, то вона може вибірково спиратися на іншу групову ідентичність, намагаючись таким чином відновити позитивне відчуття себе [10].

Множинні ідентичності можуть взаємно доповнюватися чи бути антагоністичними, або ж перебувати у середній модальності [4; 7–9]. Якщо ідентичності гармоніюють одна з одною (сприяють, фасилітують), то множинна ідентичність здатна забезпечувати більш високе психологічне благополуччя; якщо ж ідентичності конфліктують одна з одною, передбачають різні нормативні погляди, цінності та ідеології, то вони призводять до зниження рівня психологічного благополуччя, виснажують ресурси особи.

Спираючись на системний підхід (В. Ганзен, Б. Ломов, С. Максименко, К. Коростеліна, Т. Яблонська та ін.), основою якого є принцип системності, а також на положення і принципи теорії соціальної ідентичності та соціальної самокатегоризації (Г. Теджфел, Дж. Тернер), концепцію складності соціальної ідентичності (С. Роккас, М. Брюер), пропонуємо розглядати *громадянську ідентичність особистості як складне багаторівневе системне утворення, що є результатом самокатегоризації, осмислення (надання сенсу-цінності) своєї належності до спільноти громадян і держави (як громадянина) та суб’єктивного ставлення (емотивного і конативного) особи до свого членства*. Тому множинну громадянську ідентичність можна розглядати як усвідомлення причетності до різних громадянських спільнот, емоційну

прив'язаність до них та інтеріоризацію їхніх цінностей і норм на рівні поведінки за умови їх одночасної диференціації та інтеграції. Як різновид соціальної ідентичності, громадянська ідентичність особистості може мати просту або множинну структуру і різні модальності.

На нашу думку, існує низка можливих модальностей громадянської ідентифікації: *відкидання* її як такої; *моноідентифікація* (лише з одною спільнотою громадян певної держави), яка може бути *сильною*, *помірною* чи *слабкою*; *множинна ідентифікація* (з двома чи більше громадянськими спільнотами), котра може бути *когерентною*, *лімінальною/перехідною* та *амбівалентною/суперечливою (конфліктною)* і мати різні структурні форми (перетин, домінування, дроблення, злиття) (рис. 1).

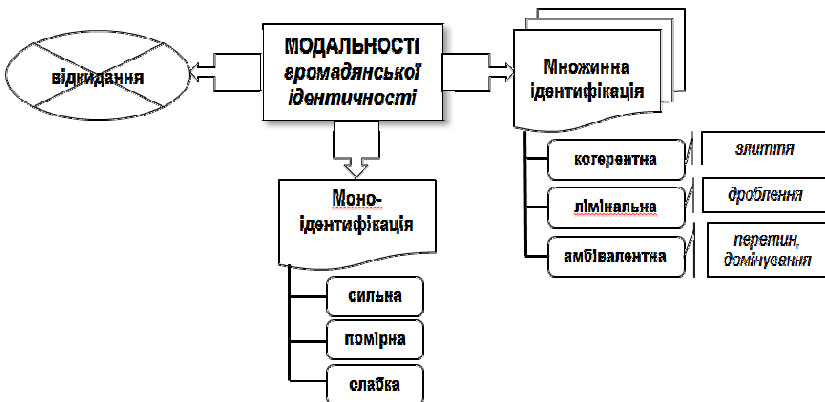

Рис. 1. Модальності громадянської ідентичності особистості

Сучасні діагностичні інструментарії [6] передбачають, як правило, оцінювання особою (наприклад, від 1 – “абсолютно не згоден” до 7 – “абсолютно згоден”) ступеня важливості тієї чи іншої соціальної категорії для її Я-концепції, на кшталт “Бути (категорія) – важлива частина того, хто Я”, або із запропонованого переліку соціальних категорій (етнічних, релігійних, політичних, організаційних груп тощо) людині потрібно обрати особливо важливі для неї [10], або оцінити особисту значущість кожного виду соціальної ідентичності [3]. Так, наприклад, щоб дослідити співвідношення громадянського і релігійного аспектів соціальної ідентичності, російські вчені-психологи вимірювали рівень громадянської ідентичності за допомогою чотирьох тверджень за вищезгаданою семибальною шкалою. Кожен респондент відповідав на запитання, якою мірою він: 1) відчуває себе громадянином Росії; 2) вважає для себе важливим бути громадянином Росії; 3) відчуває сильний зв’язок з іншими громадянами Росії; 4) відчуває себе “зачепленим за живе”, коли хтось із громадян

іншої країни критикує громадян Росії [2, с. 207]. На основі узагальнення відповідей на всі запитання шляхом обрахування загального середнього значення було визначено рівень громадянської ідентичності. Високі значення свідчили про сильну, міцну громадянську ідентичність.

Отже, за силою ідентифікації (визначається важливістю, значущістю цієї категорії для формування образу Я, розуміння того, хто Я такий) розрізняємо *сильну*, *помірну* та *слабку* громадянську ідентичність.

В уявленні про себе (образі Я) людина із *сильною* громадянською ідентичністю надає великого значення своєму членству в спільноті громадян певної держави. Їй властиве сильне відчуття зв'язку, подібності, солідарності з іншими співвітчизниками, сильні громадянські почуття (патріотизм, гордість і т. ін.), обізнаність щодо відповідних нормативних обов'язків і прав, сформовані уявлення (модель) громадянської поведінки (соціальна роль) тощо.

Сильна громадянська ідентичність може бути проілюстрована прикладом телефонного інтерв'ю (1997 р.), яке кореспондент "Нью-Йорк Таймс" узяв в Уорда Коннерлі, лідера опозиційного до влади руху в Каліфорнії. Розмова була такою: Кореспондент: *Хто ви?* – Коннерлі: *Американець.* – Кореспондент: *Ні, ні! Хто ви по суті?* – Коннерлі: *Як це "ні"?* *Я – американець.* – Кореспондент: *Я мав на увазі інше. Мені сказали, Ви афроамериканець. Ви соромитеся в цьому зізнаватися?* – Коннерлі: *Ні, я просто пишаюся тим, що є американцем.* Потім Коннерлі пояснив, що в його роду були африканці, французи, ірландці та індіанці, після чого діалог завершився так. Кореспондент: *І ким це Вас робить?* – Коннерлі: *Це робить мене американцем* [4, с. 26].

Слабка громадянська ідентичність характеризується малозначущістю, несуттєвістю, низьким ступенем важливості цієї соціальної категорії для особи. При цьому можна припустити слабку емоційну прив'язаність до спільноти громадян і держави, неприйняття їхніх цінностей і цілей на рівні поведінки (низький рівень солідаризації), слабкі громадянські почуття, які, як правило, негативно забарвлені (сором, розчарування, відчай, песимізм, байдужість і т. ін.), неготовність обстоювати свої громадянські права та впливати на прийняття суспільно важливих рішень.

Відкидання виявляється в запереченні важливості громадянської ідентичності як у житті особи, так і суспільстві в цілому. Відкидання громадянської ідентичності, ймовірно, може свідчити про те, що не відбулося засвоєння відповідної соціальної ролі, її інтеріоризації або ця роль (громадянина) для особи є чужою, яку вона свідомо відкидає, знецінює і від якої дистанціюється.

У разі усвідомленої належності особи до різних громадянських спільнот (множинної ідентифікації) можливі також різні форми

громадянської ідентичності – залежно від суб'єктивного уявлення індивіда про взаємозв'язки між його ідентичностями.

Наприклад, у ситуації, коли особа має сильну українську громадянську ідентичність та сильну європейську ідентичність і ці ідентичності доповнюють, підсилюють одна одну, може мати місце *когерентна* (узгоджена) громадянська ідентичність, когнітивною стратегією формування (структурною формою) якої буде *злиття* – об'єднання групових ідентифікацій, що утворює нову структуру сприйняття себе одночасно і громадянином України, і громадянином Європейського Союзу; при цьому вдається цінності й норми обох груп об'єднати та інтегрувати в цей новий образ (рис. 2). Така стратегія передбачає високий рівень і диференціації (розуміння відмінностей цих груп), й інтеграції, що уможливорює створення нової ідентичності. Когнітивна структура в цьому випадку передбачає введення загального принципу (стратегії), що робить несумісні об'єкти сумісними. Це складний когнітивний процес, у ході якого особа формує нову структуру, узагальнюючи кілька когніцій, що передували цьому об'єднанню [5, с. 18]. Прикладом такої стратегії може служити також віднесення себе до категорії “громадянин світу” – проте і в цьому випадку залежно від особистості може виявлятися як справді складна стратегія з усвідомленням усіх значущих і в чомусь несумісних цінностей, так і стратегія низького рівня, що відкидає суперечності [3, с. 89].

У випадку, коли множинні громадянські ідентичності амбівалентні, суперечливі, передбачають різні нормативні погляди, цінності та ідеології (наприклад, радянська і українська чи європейська і українська), особа використовує одну з двох можливих когнітивних стратегій “примирення” – перетин або домінування. Наприклад, при *перетині* з двох суперечливих для особи ідентичностей у її уявленні формується одна спільна – особа ідентифікує себе виключно з тими громадянами України, що вважають себе європейцями (рис. 3). Тобто вона усвідомлює і переживає свою належність не до всієї спільноти громадян України чи ЄС, а лише до “своєї” групи, знайшовши в її статусі характеристики, що сприяють формуванню позитивної ідентичності, а отже, і позитивного самоствавлення. Таким чином, стратегія перетину має на увазі інтеграцію цінностей, які поєднуються між собою, але повністю виключає ті характеристики груп, що є суперечливими.

Протилежна стратегія – *домінування*, коли особа обирає лише одну, найбільш значущу групу й ідентифікується з нею (наприклад, європейці чи громадяни СРСР/“радянські люди”). Однак у цьому випадку інша ідентичність, що була значущою, витісняється, підпорядковується їй (рис. 4), тим самим не розв'язуючи, а лише посилюючи вже наявні суперечності: “Я – радянська людина (чи європейець), хоч і громадянин України”. На думку О. Хухлаєва, М. Хайта, когнітивна складова цього

типу є аналогом механізму укріплення: збільшує прихильність однієї когніції, а значить, зменшує силу всіх інших [5, с. 18].

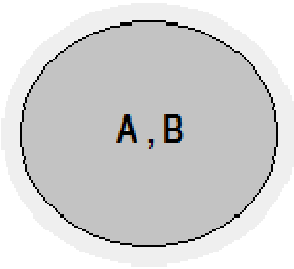

Рис. 2. Множинна громадянська ідентичність як злиття ($A \cup B$)

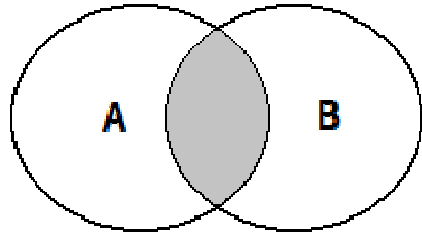

Рис. 3. Множинна громадянська ідентичність як перетин ($A \cap B$)

Перехідним (лімінальним) типом множинної громадянської ідентичності можна вважати ідентичність за типом *дроблення*, яка виникає тоді, коли суперечності усвідомлені і відбувалися ситуативні спроби інтеграції їх у когнітивний образ себе. Частково ці спроби могли завершуватися успіхом, однак єдиної картини ставлення до розбіжностей так і не склалося [3, с. 89]. Єдине ціле множинної громадянської ідентичності залежно від обставин, ситуації, контексту ніби “дробиться”, виявляючись то однією, то іншою стороною (рис. 5). За такої комбінації ідентичностей відбувається дроблення когнітивної структури в поєднанні з когнітивною ізоляцією (залежно від ситуації то одна, то інша частина інформації перестає активно сприйматися людиною, вона ніби ігнорує свою ідентичність і всі пов’язані з нею цінності) [5, с. 18]. Її також можна назвати “плаваючою”, множинною ідентичністю, частини якої з домінуючою силою виявляються залежно від обставин та докільця, у яких перебуває її носій. Ця стратегія є досить нестійкою і може замінюватися як на менш, так і на більш складну.

Перетин – найменш складна форма множинної ідентичності, оскільки вона спрощує численні, потенційно різні групові ідентичності до єдиної, надзвичайно виняткової громадянської ідентичності (не відбувається повноцінної інтеграції). Домінування також належить до форм з невисокою складністю, оскільки вона притлумлює несумісності в межах однієї групи (не відбувається повноцінної диференціації). Людина, згідно з логікою цих двох типів, приймає всього одну ідентичність [там само, с. 19]. Дроблення являє собою наступний рівень складності тому, що окремі ідентичності визнаються та диференціюються, але без будь-

яких спроб узгодження, примирення. Злиття – це найвищий рівень складності, тому що в інклюзивній громадянській ідентичності мають місце як диференціація, так і інтеграція [там само, р. 92].

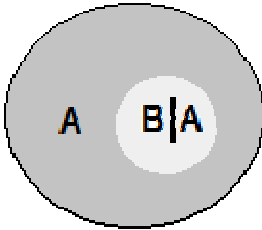

Рис. 4. Множинна громадянська ідентичність як домінування
 $(A \cup B | A)$

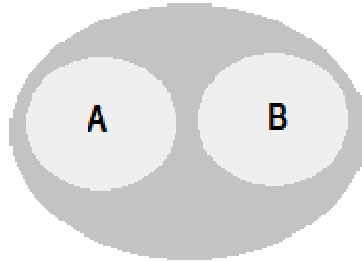

Рис. 5. Множинна громадянська ідентичність як дроблення (A or B)

На рівень складності можуть впливати соціальний досвід (зокрема, неоднорідність середовища, в якому формується особистість: мультикультурне середовище більше сприяє ускладненню структури ідентичності, ніж монокультурне); цінності (наприклад, відкритість до змін чи консерватизм; сила, влада (власні інтереси) чи універсалізм (піклування про інших)); індивідуальні відмінності в когнітивному стилі (зокрема, готовність сприймати більш складну інформацію; толерантність до неоднозначності, невизначеності); ситуаційні фактори (стрес, інгрупова загроза тощо) [10, р. 97].

Складність ідентичності можна виявити, якщо оцінити, наскільки типовий член однієї групи схожий на типового члена іншої групи. Наприклад, у нашому випадку це можна зробити, скориставшись твердженнями (модифікованими за С. Роккас, М. Брюером): “Бути громадянином України означає те саме, що бути громадянином Євросоюзу/європейцем” і “Типовий громадянин України дуже схожий на типового громадянина Євросоюзу”, які оцінюються за семибальною шкалою (1 – абсолютно не згоден, 7 – абсолютно згоден). Високі значення відображають низький рівень складності громадянської ідентичності. Для визначення структурної форми громадянської ідентичності пропонуємо фіксувати суб’єктивне уявлення особи про взаємозв’язки між її ідентичностями, на кшталт “З числа осіб, які є громадянами України, скільки є європейцями?” і навпаки. Сумісність громадянської і європейської ідентичностей можна виміряти твердженням “Якою мірою Ваша належність до громадян України сумісна з тим, щоб бути європейцем?” (1 – висока сумісність; 7 – дуже низька сумісність). Високі оцінки свідчать про несумісність ідентичностей.

Висновки. Сьогодні громадянин може мати більше ніж одну ідентичність водночас (за принципом “концентричних кіл” з різними рівнями інтенсивності) або відчувати себе прикріпленим до “множинної” ідентичності, заснованої на різних суб’єктивних чинниках ідентифікації.

Можливими модальностями громадянської ідентифікації в сучасних умовах вважаємо такі: відкидання її як такої; моноідентифікація (лише з однією спільнотою громадян певної держави), яка може бути сильною, помірною чи слабкою; множинна ідентифікація (з двома чи більше громадянськими спільнотами), що може бути когерентною, лімінальною/перехідною та амбівалентною/суперечливою (конфліктною) та мати різні структурні форми (перетин, домінування, дроблення, злиття) залежно від суб’єктивного уявлення індивіда про взаємозв’язки між його ідентичностями.

Перспективою подальшого дослідження може бути емпірична верифікація запропонованого підходу до дослідження громадянської ідентичності особистості в сучасних українських реаліях, зокрема аналізу її типів і структурних форм залежно від вікових, регіональних, етнічних та інших важливих чинників.

Література

1. *Астафьева О. Н.* Реструктуризация и демаркация коллективных идентичностей в условиях глобализации: будущее национально-культурной идентичности / О. Н. Астафьева // Вопросы социальной теории. – 2010. – Т. IV. – С. 255–281.
2. *Злоказов К. В.* Соотношение гражданского и религиозного аспектов социальной идентичности / К. В. Злоказов, Н. И. Леонов // Российский психологический журнал. – 2016. – № 3. – С. 197–220.
3. *Хайт М. А.* Кросскультурное исследование взаимосвязи сложности социальной идентичности и отношения к неопределенности в России и Италии / М. А. Хайт // Социальная психология и общество. – 2014. – Т. 5. – № 2. – С. 87–99.
4. *Хантингтон С.* Кто мы? Вызовы американской национальной идентичности / С. Хантингтон ; пер. с англ. А. Башкирова. – М. : АСТ, Транзиткнига, 2004. – 635 с.
5. *Хухлаев О. Е.* Сложность социальной идентичности: концепция С. Роккас и М. Брюера / О. Е. Хухлаев, М. А. Хайт // Социальная психология и общество. – 2012. – № 3. – С. 16–26.
6. *Construing multiple in-groups: Assessing social identity inclusiveness and structure in ethnic and religious minority group members / van Dommelen A., Schmid K., Hewstone M., Gonsalkorale K., & Brewer M.* // European Journal of Social Psychology. – 2015. – № 45. – P. 386–399.
7. *Curticapean A.* “Are you Hungarian or Romanian?” On the study of national and ethnic identity in Central and Eastern Europe / A. Curticapean // Nationalities Papers. – 2007. – Vol. 35. – P. 411–427.

8. Kiang L. Multiple social identities and adjustment in young adults from ethnically diverse backgrounds / L. Kiang, T. Yip, A. J. Fuligni // *Journal of Research on Adolescence*. – 2008. – Vol. 18. – P. 643–670.
9. Malanchuk O. Multiple social identities as moderators of conflict in Ukraine? / O. Malanchuk, V. Susak // *Visnyk of the Lviv University. Series Sociology*. – 2015. – Vol. 9. – P. 3–18.
10. Roccas S. Social identity complexity / S. Roccas, M. Brewer // *Personality and Social Psychology Review*. – 2002. – № 6. – P. 88–106.

Reference

1. Astafyeva, O. N. (2010). Restrukturizatsiya i demarkatsiya kollektivnykh identichnostey v usloviyakh globalizatsii: budushcheye natsionalno-kulturnoy identichnosti [Restructuring and demarcation of collective identities in the context of globalization: the future of national and cultural identity]. *Voprosy sotsialnoy teorii* [Questions of social theory], 4, 255–281 (rus).
2. Zlokazov, K. V., Leonov, N. I. (2016). Sootnosheniye grazhdanskogo i religioznogo aspektov sotsialnoy identichnosti [Relation of civic and religious aspects of social identity]. *Rossiyskiy psikhologicheskiy zhurnal* [Russian Psychological Journal], 3, 197–220 (rus).
3. Khayt, M. A. (2014). Krosskulturnoye issledovaniye vzaimosvyazi slozhnosti sotsialnoy identichnosti i otnosheniya k neopredelennosti v Rossii i Italii [Cross-cultural study of the relationship between the complexity of social identity and attitudes towards uncertainty in Russia and Italy]. *Sotsialnaya psikhologiya i obshchestvo* [Social psychology and society], 5 (2), 87–99 (rus).
4. Hantington, S. (2004). *Kto my? Vyzovy amerikanskoj natsionalnoy identichnosti* [Who are we? Challenges of American National Identity]. Moscow: Transitbook Publ. (rus)
5. Khukhlayev, O. E., Khayt, M. A. (2012). Slozhnost sotsialnoy identichnosti: kontseptsiya S. Roccas i M. Brewer [The complexity of social identity: the concept of S. Roccas and M. Brewer]. *Sotsialnaya psikhologiya i obshchestvo* [Social psychology and society], 3, 16–26 (rus).
6. Dommelen, A. van, Schmid, K., Hewstone, M., Gonsalkorale, K., & Brewer, M. (2015). Construing multiple in-groups: Assessing social identity inclusiveness and structure in ethnic and religious minority group members. *European Journal of Social Psychology*, 45, 386–399.
7. Curticapean, A. (2007). “Are you Hungarian or Romanian?” On the study of national and ethnic identity in Central and Eastern Europe. *Nationalities Papers*, 35, 411–427.
8. Kiang, L., Yip, T. Fuligni, A. J. (2008). Multiple social identities and adjustment in young adults from ethnically diverse backgrounds. *Journal of Research on Adolescence*, 18, 643–670.

9. Malanchuk, O., Susak, V. (2015). Multiple social identities as moderators of conflict in Ukraine? *Visnyk of the Lviv University. Series Sociology*, 9, 3–18.
10. Roccas, S., Brewer, M. (2002). Social identity complexity. *Personality and Social Psychology Review*, 6, 88–106.

Петровская И. Р. К проблеме множественности гражданской идентичности личности

Множественная гражданская идентичность рассмотрена как осознание личностью своей причастности к различным гражданским сообществам, ее эмоциональная привязанность к ним и интериоризация их ценностей и норм на уровне своего поведения при условии их одновременной дифференциации и интеграции. Определены особенности структурных форм множественной гражданской идентичности личности в зависимости от субъективного представления индивида о взаимосвязях между его идентичностями, а именно слияние, пересечение, доминирование и дробление. В случае, когда разные идентичности дополняют, усиливают друг друга, имеет место когерентный тип гражданской идентичности, когнитивной стратегией формирования (структурной формой) которой является слияние. В том же случае, когда идентичности амбивалентные, противоречивые, предусматривают различные нормативные взгляды, ценности и идеологии, используется одна из двух возможных когнитивных стратегий “примирения” – пересечение или доминирование. Структурной формой переходного (лиминального) типа множественной гражданской идентичности является дробление, которое возникает тогда, когда противоречия осознаны и происходят ситуативные попытки интеграции их в когнитивный образ себя.

Ключевые слова: гражданская идентичность, множественная идентичность, сложность социальной идентичности, структурная форма.

Petrovska I. R. To the problem of multiplicity of person’s civic identity

Multiple civic identity is considered as a realization of belonging to the different civic communities, emotional attachment to them and interiorization of their values and norms on condition of their simultaneous differentiation and integration. The peculiarities of structural forms of person’s multiple civic identity are considered regarding individual’s subjective representation according to the connection between his identities in particular: confluence, intercrossing, domination, and fractionation. In a case when identities amplify and intensify one another we can talk about a coherent type of civic identity and confluence as its cognitive strategy of formation (structural form). When identities are ambivalent, contradictory and provide different normative views, values, and ideologies one of two possible strategies of “accommodation” is used: intercrossing or domination. The structural form of a transitional (liminal) type of multiple civic identity is fractionation. It takes place when contradictions are realized, and contextual attempts of their integration to the cognitive self-image occurs.

Key words: civic identity, multiple identity, the complexity of social identity, structural form.